

- розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя. Наказ, Мінсоцполітики України від 18.02.2021 №92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0092739-21#Text> (дата звернення: 14.04.2024)
5. Про затвердження професійного стандарту «Соціальний працівник» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 04.07.2019 р. №1049. URL: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/75-1049.pdf> (дата звернення: 12.04.2024)
 6. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 24.04.2019 р. №556. URL: <http://surl.li/fzpm1> (дата звернення: 15.04.2024).
 7. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 24.04.2019 р. №557. URL: <http://surl.li/faysw> (дата звернення: 15.04.2024).
 8. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 05.09.2022 р. №791. URL: <http://surl.li/ekaqa> (дата звернення: 15.04.2024).
 9. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 19.12.2018 р. №149. URL: <http://surl.li/dloah> (дата звернення: 15.04.2024).
 10. Шевців З. М., Філоненко М. М. Реабілітаційна компетентність як складник професійної підготовки майбутнього фахівця соціономічної професії до роботи в умовах інклюзії. 2020. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Вип. 90. С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-20>

Ольга Столярик

*докторка філософії з соціальної роботи
доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів*

ВІД РОЗУМІННЯ ДО ДІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЧЕРЕЗ ТРАВМО-ІНФОРМОВАНУ ПІДГОТОВКУ

Тези розкривають роль та місце травмо-орієнтованих підходів у підготовці майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в екстремальних умовах та в умовах збройного конфлікту. Авторкою підіймається питання щодо необхідності врахування травмо-інформувального підходу у професійній підготовці студентів соціальної

роботи в умовах війни, розуміння специфіки та принципів травмо-орієнтованого підходу у соціальній роботі та його зв'язок з підходом сильних сторін клієнтів.

***Ключові слова:** професійна підготовка соціальних працівників, травма, травматизація, травмо-інформований підхід, підхід, орієнтований на сильні сторони, соціальна робота.*

Наростання напруги у світовій спільноті, початок та ескалація численних збройних конфліктів, в тому числі російсько-української війни призводить до глибинної фізичної та соціально-психологічної травматизації населення. Травматичні події, як-от стихійні лиха та людські катастрофи, внаслідок масштабності заподіяння шкоди населенню несуть наслідки не лише для окремих постраждалих індивідів, а й для громад та населення в цілому. Українська професійна спільнота фахівців соціальної роботи зіткнулася з численними викликами, пов'язаними із браком необхідних знань та умінь, що призвело до скорочення штату працівників та масового професійного вигорання тих, які продовжують працювати. Це, у свою чергу, потребує перегляду наявних освітніх програм зі спеціальності «соціальна робота» у закладах вищої освіти з врахуванням реальних потреб та специфіки вразливості населення, пов'язаною із травматизацією в умовах збройного конфлікту.

Мета роботи – дослідити специфіку застосування травмо-інформувального підходу як трансформуючого напрямку практики соціальної роботи.

Травмо-інформувальний підхід вважається об'єднувальною концепцією соціальної роботи, оскільки вивчає контекст травми для різних груп клієнтів і, заслуговує на увагу освітніх програм з соціальної роботи. Вагома частка клієнтів, незважаючи на те, з якої причини вони звертаються за соціальними послугами, впродовж власного життєвого циклу зазнають низки травм. Ці травми можуть включати міжособистісне, особистісно-групове, міжгрупове насильство, політичне чи культурне насильство, історичну та суспільну травму, травму, пов'язану із стихійними лихами,

техногенними катастрофами, міграцією, збройними конфліктами, медичну травму, травматичну втрату тощо. Дослідження підтверджують широкий вплив травми на клієнтів впродовж усього життя, що зумовлює необхідність її врахування в практиці та освіті із соціальної роботи [1; 8].

Травмо-інформувальний підхід (з англ. мови – «trauma-informed approach») – підхід, що ґрунтується на сильних сторонах клієнта, та спрямований на формування стратегій усвідомлення впливу травми на життя клієнта та формування адекватних копій-стратегій реагування на неї. Підхід наголошує на створенні безпечового середовища для клієнта та фахівця, і спрямований на надання клієнтам можливості відновити контроль над своїм життям. Згідно травмо-орієнтувального підходу, «травма» розглядається як досвід, який викликає інтенсивний фізичний і психологічний стрес та є наслідком окремої події, низки подій або сукупності обставин, які клієнт сприймає як шкідливі чи загрозливі, що мають довготривалі негативні наслідки для його функціонування та добробуту. На думку Марді Дж. Горовіца, травма – раптова подія сильної інтенсивності, яка може бути не завжди пов'язана із фізичною шкодою здоров'ю, а виступати у вигляді обставин, що суперечать світогляду клієнту, і, як наслідок, знижують здатність екологічно реагувати на неї [3, P.89-193].

Численні дослідження демонструють наявність зв'язку між травмо-інформувальним підходом та підходом, орієнтованим на сильні сторони клієнтів у соціальній роботі. До прикладу, Елізабет Хуппер, Елен Басюк і Джефрі Олівет (2010) зазначають, що ретельне вивчення симптомів та поведінки клієнта, пов'язаної з травматичним досвідом, та застосування ТПП з наголосом на безпеці дозволяє розвинути або відновити відчуття контролю над життям клієнта і зосередитися на сильних сторонах, які є помічними при проживанні травми [2]. Інформація про травму – спосіб запобігання повторної травматизації, як жертви так і фахівця, що працює із нею [10].

Травмо-інформована допомога в межах ТІП – це технологія соціального втручання, заснована на сильних сторонах клієнтів, яка базується на усвідомленні та реагуванні на вплив травми клієнтів та зосереджена на створенні середовища фізичної, психологічної та емоційної безпеки як для постраждалих, так і для фахівців, які її надають. Така допомога створює можливості для тих, хто пережив травму і тих, хто працює із постраждалими, відновити відчуття контролю та розширює їхні повноваження та спроможність. Травмо-інформована допомога прагне усвідомити масштабний вплив травми та зрозуміти шляхи відновлення, розпізнавати ознаки та симптоми травми у клієнтів та соціальних працівників, що надають допомогу, інтегрувати знання про травматизацію в політику, процедури та практику соціальної роботи з метою створення превентивної системи попередження повторної травматизації. Використання підходу має переваги не лише для клієнтів, що пережили травматичний досвід, а й для фахівців, що працюють із ними чи планують працювати у майбутньому, оскільки інформація про природу травматизації дозволяє будувати більш довірливі стосунки в системі «соціальний працівник-клієнт», знижує ризик професійного вигорання та професійної деформації фахівців, дозволяє покращити добробут обидвох. Це у свою чергу підвищує готовність майбутніх студентів соціальної роботи до надання допомоги травмованим клієнтам, зменшує плинність та скорочення наявних професійних кадрів та покращує їх соціально-психологічне самопочуття [4; 6; 7; 11].

У дослідженнях, що вивчають травмо-інформувальний підхід [5; 9] окреслено такі ключові принципи соціальної допомоги клієнту у випадку травматизації, які повинні враховуватися соціальними працівниками: *безпека* (у межах організації та процесу допомоги важливо створити середовище фізичної та психологічної безпеки як для клієнтів, так і для надавачів послуг); *надійність та прозорість процесу соціальної допомоги*; *підтримувальне соціальне середовище*; *співпраця та взаємність* –

постраждалий клієнт та фахівець є співвиробниками підтримки та спільно працюють над визначенням цілей та методів соціальної допомоги; *розширення прав та можливостей*, що здійснюється шляхом врахування «голосу» травмованих груп; *культурний контекст травматизації* (розуміння соціально-економічного, політичного тла, у якому знаходиться травмований клієнт).

У контексті наявних соціально-політичних подій в Україні, які тісно пов'язані із травматизацією, включення знань щодо травми та процесу травматизації у освітні програми з соціальної роботи є нагальною необхідністю. Це дозволить студентам сформувати потрібні компетентності, які допомагають ефективніше вирішувати професійні задачі у роботі з різними групами клієнтів. Окрім того, врахування травмо-інформувального підходу у освітніх програмах розширить загальний професійний світогляд майбутніх фахівців соціальної роботи, підвищить їхню готовність до діяльності в екстремальних чи надзвичайних умовах, запобігатиме професійному вигоранню та сформує критичне мислення.

Список використаних джерел

1. Carello J., Butler L. D. Practicing what we teach: Trauma-informed educational practice. *Journal of Teaching in Social Work*. 2015. Vol. 35(3). P. 262-278.
2. Hopper E., L Bassuk E., Olivet J. Shelter from the storm: Trauma-informed care in homelessness services settings. *The open health services and policy journal*. 2010. Vol. 3(1). P. 80-100.
3. Horowitz M. J. Effects of trauma on sense of self. *Journal of loss and trauma*. 2015. Vol. 20(2). P. 89-193.
4. Joseph S., Murphy D. (2014). Trauma: A unifying concept for social work. *British Journal of Social Work*. 2014. Vol. 44(5). P. 1094-1109.
5. Levenson J. Translating trauma-informed principles into social work practice. *Social Work*. 2020. Vol. 65(3). P. 288-298.
6. Lynch J. R. An interdisciplinary approach: Using social work praxis to develop trauma resiliency in live-in residential life staff. *The Journal of College and University Student Housing*. 2019. Vol. 45(3). P. 42-55.
7. Mersky J. P., Topitzes J., Britz L. Promoting evidence-based, trauma-informed social work practice. *Journal of Social Work Education*. 2019. Vol. 55(4). P. 645-657.

8. Strand V. C., Abramovitz, R., Layne C. M., Robinson H., Way I. Meeting the critical need for trauma education in social work: A problem-based learning approach. *Journal of Social Work Education*. 2014. Vol. 50(1). P. 120-135.
9. Tebes J. K., Champine R. B., Matlin S. L., Strambler M. J. Population health and trauma-informed practice: Implications for programs, systems, and policies. *American Journal of Community Psychology*. 2019. Vol. 64(3-4). P. 494-508.
10. Unick G. J., Bassuk E. L., Richard M. K., Paquette K. Organizational trauma-informed care: Associations with individual and agency factors. *Psychological services*. 2019. Vol. 16(1). P. 134.
11. Wilkin L., Hillock S. Enhancing MSW students' efficacy in working with trauma, violence, and oppression: An integrated feminist-trauma framework for social work education. *Feminist Teacher*. 2014. Vol. 24(3). P. 184-206.

Світлана Чернета,
 доктор педагогічних наук,
 завідувач кафедри соціальної роботи
 та педагогіки вищої школи
 Волинський національний університет імені Лесі Українки,
 м. Луцьк

Антон Батюк,
 здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
 Волинський національний університет імені Лесі Українки,
 м. Луцьк

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Автор висвітлює проблему комунікативної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи. Розкриваючи сутність комунікативної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи, автором окреслюються складові цієї компетентності

Ключові слова: комунікативна компетентність, фахівців із соціальної роботи, компоненти, формування.

Реформування системи вищої освіти, сучасні виклики, пов'язані із війною в Україні, поява нових соціальних потреб, вимагають підготовки сучасного конкурентоздатного фахівця, який володіє не тільки